

κόσμῳ τῆς Ἰδέας τὰ διαπράττειν τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἐκτάσεως κατὰ πῶτον καὶ τὰ ὑπέροχα τῆς καθημερινῆς πάλης θύματα ἀποτελοῦσι τὸν λαὸν τῶν ἡρώων. Καὶ δὲν ἀποκαλοῦνται ἥρωες ἐκείνους, οἵτινες ἐθελούως μόνον διὰ τῆς ὑπεροχῆς τῆς σκέψεως ἢ τῆς ἰσχύος, ἀποκαλοῦνται κυρίως ἐκείνους, οἵτινες ὑπῆρξαν μεγάλοι διὰ τῆς τοῦ αἰσθητικῆς εὐγενείας, ὡς ἡ ὑπέροχος διανοικ ἐκείνου, τοῦ ὁποίου σήμερον εἰς γενικὰς, γενικωτάτας γκαμὰς τὸν βίον θὰ χαράζωμεν — «Δὲν ἀνθρωπίζω ὑψηλότερον σημείον ὑπεροχῆς τοῦ τῆς ἀγαθότητος» λέγει πού ὁ ὑπέροχος σωμαίσιος.

Καὶ ὅντως, ἄνευ μεγαλείου χαρακτῆρος, μέγας ἀνὴρ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ, οὐδὲ μέγας τῆς Τέχνης λειτουργός· ἀνεξαρτήτως τῆς ἐρημέρου ἐπιτυχίας, ὁ χρόνος κατὰσφρατίζει τὰ κενὰ εἰδωλὰ, τὰ ὁποῖα ἐλάτρευσε τὸ πλῆθος.

Τῶν ἀληθῶς ἡρώων ἡ ζωὴ σχεδὸν πάντοτε ἀποτελεῖ μακρὸν μαρτύριον. Εἴτε διότι ἡ τραγικὴ εἰμαρμένη ἠθέλησε νὰ σφυρηλατήσῃ τὴν ψυχὴν τῶν ἐπὶ τοῦ ἀκμονος τοῦ φυσικοῦ καὶ ἡθικοῦ πόνου τῆς πενίας καὶ τῆς νόσου· εἴτε, διότι ἡ ζωὴ τῶν ἐδηλητηριάσθη καὶ ἡ καρδίαν τῶν συνετρίβη ὑπὸ τῆς ὀδύνης τῶν περὶ τὰ ὑπέροχα ταῦτα θύματα κέκτανται τὸ διπλοῦν μεγαλεῖον, τῆς Σκέψεως καὶ τοῦ Πόνου. Χωρὶς νὰ ἐρευνήσῃ τίς τὰ ἔργα τῶν καὶ νὰ ἀκούσῃ τὴν φωνὴν τῶν θὰ ἀναγνώσῃ εἰς τοὺς ὀρθοκλμούς τῶν, εἰς τὴν τοῦ βίου τῶν ἱστορίαν, ὅτι οὐδέποτε ἡ ζωὴ εἶνε μᾶλλον ὑπέροχος, γονιμωτέρα καὶ ὑψηλότερα ἢ ἐν τῷ ἄλλῳ. Ὅθεν οἱ ἐν τῇ βιοπαλῇ δυστυχεῖς ὁσάκις αἰσθάνονται, ἐξητλημένοι ἀναγκάζονται τὴν

κουρασμένην καρδίαν τῶν ἐπὶ τῶν χαλινβδίων τῶν μαρτύρων γονάτων καὶ ἀντλοῦσιν ἐξ αὐτῶν παρηγορίαν, διότι ἐκ τῶν ἱερῶν ἐκείνων ψυχῶν ἀντρεῖται χεῖμαρρος γαλήνης· ἰσχύος καὶ ἰσχυρᾶς ἀγαθότητος.

Ἐν τῇ τῶν ἡρώων τοῦ πνεύματος λειτουργίᾳ τὴν πρώτην ἴσως κατέχει θέτιν ὁ ἰσχυρὸς καὶ ἀγνὸς Μπετόβεν. Κατὰ τὸν Rolland ὁ Μπετόβεν εἶνε μὲν τῶν ὑψηλότερων καὶ ἀγνοτέρων κορυφῶν τῆς ἀνθρωπίνου συνειδήσεως—ἀνταρβόλως ἡ ἀγνοτέρα καὶ ἡ ὑψηλότερα. Αὐτοῦ ὁ ἴδιος ἐν μέσῳ τῶν δεινῶν τοῦ προτείνει τὸν ἐκυτόν του ὡς παρὰδειγμα καὶ στήριγμα εἰς τοὺς λοιποὺς δυστυχεῖς καὶ γράφει: «Ὁ δυστυχὴς ἔς παρηγορηθῇ συναντῶν ἀδελφὸν ὅστις παρὰ τὰ τῆς φύσεως ἐμπόδια ἔπραξε πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο ἵνα κατὰσπῇ ἀνθρώπου ἄξιον τοῦ ὀνόματος». Φίλος του, ὁ ὁπαῖος τὸν ἐγνώρισε καλῶς, ὁ Schlosser λέγει περὶ αὐτοῦ—«Ὅσον μεγάλη καὶ ἂν ἦτο ἡ Τέχνη του, ἡ καρδίαν του ἦτο ἀκόμη ἀσυγκρίτως μεγαλειότερα». Καὶ ὅντως, ὅσον ἡ ἀσθένειά του, ὅσον ἡ ἀτέλεια τῆς ἀκούης ἔθετε φραγμὸν μετὰ τὸ αὐτοῦ καὶ τοῦ κόσμου, τόσον τὰ αἰσθητικὰ του διεχύνοντο πλούσια εἰς τὴν χάριν καὶ τὰς θλίψεις τῶν ἄλλων... Καταρθώσας διὰ πολυετῶν μόχθων καὶ ἀγώνων νὰ νικήσῃ τὸν πόνον καὶ νὰ παραγματοποιήσῃ τὸν ὑψηλὸν προορισμὸν του, ὅστις, ὡς ἔλεγε, συνίστατο εἰς τὸ νὰ ἐμφυσῇ ὀλίγον θάρρος εἰς τὴν πτωχὴν ἀνθρωπότητα, ὁ νικητὴς οὗτος Προμηθεὺς γράφει εἰς φίλον του— «Ἀνθρώπε, ἔχε τὸ ἐγὼ σου ὡς βοηθόν».

[Ἐπειτα τὸ τέλος].

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΥ

ΕΔΜΟΝΔΟΣ ΡΟΣΤΑΝ*)

Ὁ κριτικὸς Λέων Μπλουμ ὅτε παρεστάθη ὁ «Συρανὸν» ἔγραψε περὶ Ροστάν τὴν ἐξῆς κριτικὴν, ἣτις ἐνέχει πολλὰς ἀληθείας.

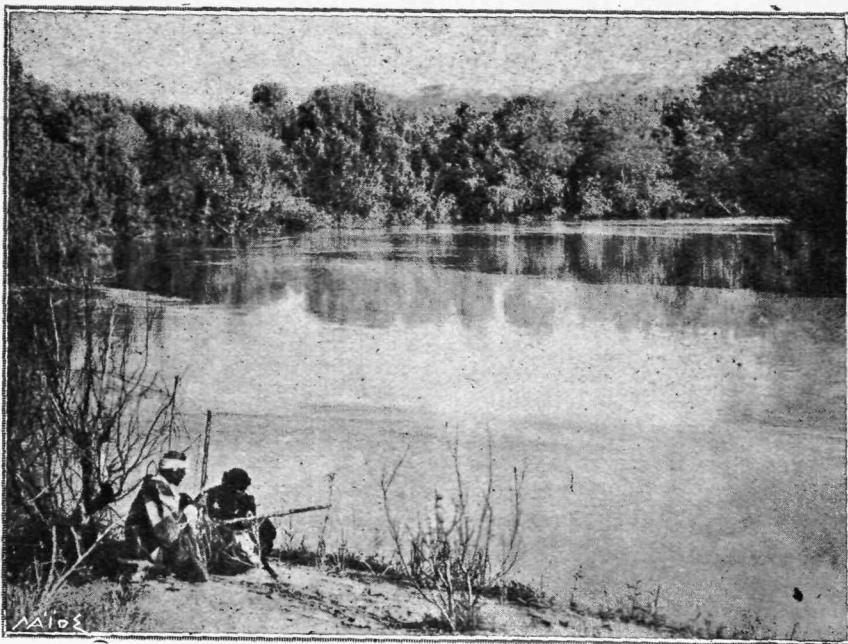
«Παραδέχομαι ὅτι εἰς τὸν Ροστάν ἐνυπάρχει καὶ αἰτι ἐκτακτὸν καὶ ἐξαιρετικόν. Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ μοῦ φαίνεται ἐξαιρετικόν εἶνε τὸ ἄθροισμα τῶν ἰδιοφυϊῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἡ καθεμία, λαμβανομένη χωριστά, δὲν ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τοῦ κοινοῦ καὶ συνήθους.

Εἰς τὴν ἐπιγνώσιν καὶ τὴν εὐρεσιν τὴν δραματικὴν δὲν εἶνε ἀνώτερος τοῦ Δουμᾶ πατρὸς καὶ τοῦ Σαρδοῦ. Εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν στερεότητα τῆς ποιητικῆς ἀναπτύξεως εὐρίσκεται κάτω ἀπὸ τὸν Κατούλ Μανδέ. Εἰς τὴν χάριν καὶ τὴν ζωηρότητα τοῦ ρυθμοῦ πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τὸν θαυμασιόν Μπανβίλ καὶ ἐξισοῦται ἀπλῶς πρὸς τὸν Πονσόν καὶ τὸν Μπερζεράκ. Ὅσον διὰ τὴν λυρικὴν φαντασίαν—ἐννοῶ τὴν ιδιότητα τοῦ δημιουργεῖν εἰκόνας—αὐτὴ παρὰ τῷ Ροστάν φαίνεται πολὺ ἀβεβαία καὶ δὲν ὑπερβαίνει τὸν μέσον ὅρον τοῦ ταλάντου τῶν κλασικῶν Παρνασιαίων, ἐνδὸς Ἀρμὰν Σιλβέστρ, ἡ ἐνδὸς Κοππὲ. Ὅ,τι προσιδιάζει περισσύτερον εἰς τὸν Ροστάν εἶνε ἡ εὐκίνητος καλαισθησία του, ἡ ὁποία τὸν κάμνει νὰ πέργῃ ἀδιακρίτως καθετὶ

ποῦ ἡ πρώτη κίνησις τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ ὑποβάλλει, πράγμα τὸ ὁποῖον ἄλλως τε δὲν εἶνε μαλακόν. Τίποτε ἄλλως τε ἀσύγκριτον δὲν τοῦ βλέπω οὔτε εἰς τὴν ἀφρονίαν καὶ τὴν ἀκριβείαν τοῦ λεξιλογίου, οὔτε εἰς τὴν λεπτότητα καὶ τὸ καινοφανὲς τῆς συγκινήσεως, οὔτε εἰς τὴν φιλοσοφικὴν εὐρύτητα τῆς σκέψεως. Ἰσως μάλιστα αὐτὰ εἶνε τὰ ἀσθενέστερα σημεία τοῦ Ροστάν. Τὸ κυριώτερον χάρισμα ἴσως εἶνε τὸ πνεῦμα, κάποια ἐπιτήδευσις κυριαστικῆ, κάποια χαριτωμένη ἱπποτικὴ φιλαρέσκεια, τὸ περρωτὸν δηλαδὴ λοφίον. Ἀλλὰ τὸ λοφίον αὐτό, μὲ τὰ κυματίζοντα περὰ, τὸ ἔχον καὶ ὁ Γκωτιὲ καὶ ὁ Ρισπέν, χωρὶς νὰ εἴμπορουν νὰ ὀνομασθῶν μεγαλοφυεῖς.

Ἀπὸ τὴν προχειροτέραν ἀνάλυσιν διακρίνει κανεῖς εὐκόλα ποῦ ἔγκειται ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Σαίξπηρ, τοῦ Οὐγγώ, τοῦ Λαμαρτίνου ἢ τοῦ Βερλαίν. Δὲν βλέπομεν ὅμως ποῦ ἐδρεῖται ἰδιαίτερος ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Ροστάν. Κανένα ἀπὸ τὰ ποιητικὰ του χαρίσματα, λαμβανόμενον ξεχωριστά, δὲν προσεγγίζει καν τὴν μεγαλοφυΐαν. Ὅ,τι εἶνε ἐξαιρετικόν παρ' αὐτῷ εἶνε ὁ συνδυασμὸς ἰδιοτήτων, ἐκ τῶν ὁποίων καμμία δὲν εἶνε ὑπερτέρα, ἀλλὰ τὰς ὁποίας δὲν εὐρίσκει κανεῖς συνήθως συγκεντρωμένας εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀνθρώπου. Δώσατε εἰς τὸν Δουμὰν πατέρα τὴν λαμπρὰν ἄνεσιν τοῦ Μπερζεράκ καὶ θὰ γράψῃ ἓνα «Συρανόν». Δώσατε

*) Τέλος.

Αί ὁχλοὶ τοῦ

Ἱεροδρόμου.

εἰς τὸν Μανδῆς τὴν εὐκαρτίαν καὶ τὴν δραματικὴν γονιμότητα τοῦ Σκριπ καὶ θὰ γράψῃ ἓνα δράμα ἀνώτερον ἀπὸ τὸν «Συρανό» μόνος του καὶ τὸ ζήτημα εἶνε ἂν εἰμποροῦμεν νὰ ὀνομάσωμεν μεγαλοφυΐαν τὴν μοναδικὴν ἴσως συνύπαρξιν πλειοτέρων ταλάντων. Ὁ Ροστάν δὲν εἶνε μέγας ποιητής. Εἶνε μέγας... ἔπρεπε νὰ εὑρεθῇ μία λέξις διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν σύνθεσιν τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ εἶδους. Ἐν τούτοις ἐάν δὲν εἶνε μέγας ποιητής, εἶνε κατὰ τι μέγα.

*

Ὁ Ροστάν ὑπῆρξε τυχερός ἄνθρωπος· εἰς ὅλα, ἰδίως δὲ εἰς τὸν γάμιον του. Σπανίως συγγραφεὺς ἠβνοήθη ἀπὸ σύντροφον τόσον ὑπέρροχον.

—Ἡ γυναῖκα μου, εἶπεν ὁ Ροστάν εἰς ἓνα δημοσιογράφον, εἶνε ὁ πλανητικὸς μου συνεργάτης· εἰς τὸν ὅποιον ὀφείλω ὅλην μου τὴν ἐργασίαν. Ὅταν ἐργάζομαι, εἶμαι ἀνυπόφορος· τὸ ἐννοῶ ἔπειτα καὶ ὁ ἴδιος.

Ἀλλὰ τὸ πλᾶσμα αὐτὸ μοῦ τὸ ἔστειλεν ἡ Θεία Πρόνοια διὰ νὰ μὲ ἀνέχεται, νὰ μὲ ξεκουράζῃ, νὰ μ' ἐνθαρρύνῃ, νὰ μὲ περιποιῇται σὰν μικρὸ παιδί. Ὅπως εἶμαι κατεσκευασμένος ψυχικῶς, δὲν θὰ ἤμποροῦσα νὰ ἐργασθῶ χωρὶς τὴν βοήθειάν της. Ὁ «Σαντεκλέρ» εἶνε ἔργον δικό της καὶ δικό μου.

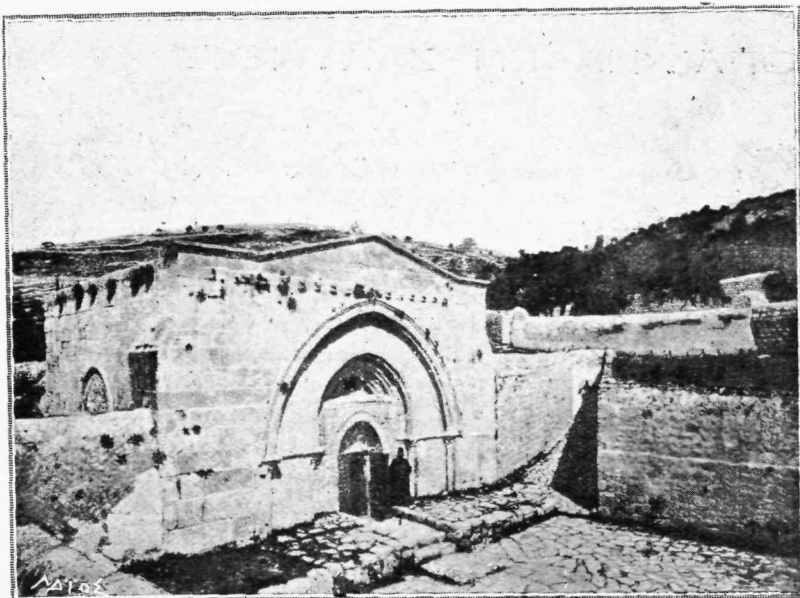
Ἡ κ. Ροστάν λεπτοκαμωμένη, νευρικοῦ ὁργανισμοῦ, δὲν εἶνε ὥραία, ἀλλὰ εἶνε ἐκτάκτως συμπαθητικοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἀπὸ τὸ ὅλον της ἀναδίδεται ἡ ἀσύλληπτος χάρις, ἡ ἰδιάζουσα εἰς τὴν Γαλλίδα. Κάποια ὀχρότης χυμένη εἰς τὸ πρόσωπόν της εἶνε ἴσως ἀποτέλεσμα τῆς συνεργασίας εἰς τὸν «Σαντεκλέρ», καὶ τῶν συγκινήσεων, τὰς ὁποίας ἐδοκίμασε.

Τὸν ἄνδρα της τὸν λατρεῖ καὶ κατορθώνει εἰς τὴν πυκνὴν διανοητικὴν ἀτμόσφαιραν εἰς τὴν ὁποίαν ζῇ, νὰ διατηρῇται καλὴ νοικοκυρά, ὅπως ὁμως τὴν ἐννοοῦν αἱ Γαλλίδες, δηλαδὴ ὄχι ὀχληράν καὶ ἐπίμονον καὶ ἐπιδεικτικὴν, ἀλλ' ἀπόρροον καὶ ἀπαρτήρητον.

Ἁγία Σιών.

ΑΓΙΟΙ ΤΟΠΟΙ

Γεσθημανή.

'Ο τάφος τῆς Θεοτόκου.

Ἐχρειάζοντο ὅλα αὐτὰ τὰ προσόντα διὰ νὰ μείνῃ ἡ κ. Ροστάν ὁ καλλίτερος συνεργάτης τοῦ συζύγου της. Διότι δὲν εἶνε ὑπερβολὴ μετριοφροσύνης ἡ ὁμολογία τοῦ Ροστάν ὅτι εἶνε ἀφόρητος ὅταν ἐργάζεται. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποῦ τὸ σχέδιον καὶ ἡ προμελέτῃ ἐτελείωσε καὶ ἀρχίζει πλέον ἡ κατὰστρωσις εἰς τὸ χαρτί, ὁ Ροστάν γίνεται ἀμίλητος, νευρικός, σχεδὸν ἄγχιος. Κλείεται εἰς τὸ σπῆτι, δὲν θέλει νὰ βλέπῃ οὔτε ν' ἀκούῃ κανένα, καὶ ὅλη ἡ ὑπηρεσία του πρέπει νὰ πατῇ εἰς τὰ νύχια διὰ νὰ μὴ τὸν ἀνησυχίῃ.

Μὲ διάφορα κουδούνια εἰδοποιεῖ πότε θέλει νὰ φάγῃ, νὰ πῇ, ἢ νὰ ἐτοιμάσουν τὸ ἀμάξι του. Καὶ ἡ μόνη φωνή, τὴν ὁποίαν ἀκούει κατὰ τὸ διάστημα αὐτό, εἶνε ἡ ἰδική του, διότι μονολογεῖ διαρκῶς, ἀπαγγέλλων ἑκατὸν φορὲς τὸν ἴδιον στίχον.

Ὅταν πλησιάζει τὸ τέλος τοῦ ἔργου, ὁ ὕπνος του εἶνε ταραγμένος, καὶ ἡ κ. Ροστάν ξενυχτᾷ εἰς τὸ προσκέφαλόν του, τρέμουσα διαρκῶς μήπως ἡ μεγάλη ὑπερδιέγερσις τοῦ προξενήσῃ κακόν.

Αἱ γυναῖκες ὅλων τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους κατατρῶγει ἡ ἐργασία, τῶν ἀνθρώπων ποῦ τὰ νεῦρα τεντώνει ὁ κόπος καὶ ἡ δίψα τῆς δόξης, θὰ ἔκαμναν καλὰ νὰ πάθουν μαθήματα ἀπὸ τὴν γυναῖκα τοῦ ἐνδόξου Γάλλου ποιητοῦ.

Εἶνε ἀδύνατον αὐτὸ τὸ ὑπέροχον ἄνθος, ποῦ λέγεται ἐπιτυχία, νὰ ἀνοίξῃ καὶ νὰ σκορπίσῃ τὰ μῦθρά του χωρὶς κάποιον γλυκὺν καὶ ἡμερον ἢ περιποιητικὸν ἀέρα ἀγάτης. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἀνεκτικότης καὶ ἡ ἀφροσύνη, ἔχουν ἔπειτα τὴν πληρωμὴν τῶν. Δὲν εἶνε ὀλίγον ἕνας συγγραφεὺς θριαμβευτὴς νὰ ὁμολογῇ ὅτι τὸ ἔργον του εἶνε κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς γυναικὸς του.

*

Ὁ Κοκλὲν εἶχεν εἶπει ὅτι ἂν ὁ ποιητὴς τοῦ «Συρανό» ἤθελε, θὰ καθίστατο ἐνδοξος οὐ μόνον ὡς ποιητὴς ἀλλὰ καὶ ὡς ἡθοποιός. Διότι ὁ Ροστάν κατέχει τὸ ἀπαράμυλλον προτέρημα τῆς ἀπαγγελίας τῶν στίχων.

Ὁ Ροστάν ἔσχε τὴν ιδέαν νὰ ὑποδυθῇ κάποτε τὸν πρωταγωνιστὴν εἰς τὰς «Ρωμανέσας». Ἡ ἐπιτυχία του ὑπῆρξε μεγίστη, ἐνθ' δὲ τὸ κοινὸν τὸν ἐπευφήμει φρενητωδῶς, κάποιος Ἄγγλος θεατρῶνις παρουσιάσθει εἰς τὸν θαλαμίσκον τοῦ Ροστάν τοῦ προέτεινεν ὅπως μεταβῇ διὰ σειρὰν παραστάσεων εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀντὶ διακοσίων φράγκων καθ' ἑσπέραν.

— Ἄλλ' ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἐδμόνδος Ροστάν! τῷ ἀπὴν-
τησε γελῶν ὁ ποιητὴς.

Ὁ Ἄγγλος, χωρὶς ν' ἀπολέσῃ τὸ φλέγμα του ἐξηκολούθησε:

— Τόσῳ τὸ καλλίτερον! θὰ σᾶς δίδω τετρακόσια φράγκα καθ' ἑσπέραν.

Πόσα θὰ ἐπλήρωνεν εἰς τὸν Ροστάν ὁ ἐπιχειρηματίας ἐκεῖνος θεατρῶνις, ἂν παραδέχeto νὰ παίξῃ τὸν «Συρανό» ὁ ἴδιος!

Καὶ ἡ κυρία Ροστάν, ἡ ὁποία ἄλλως τε γράφει ὠραίους στίχους, κατέχει τὴν τέχνην τῆς ὠραίας ἀπαγγελίας. Κάποτε κατὰ τὰς δοκιμὰς τοῦ «Συρανό» ἡ πρωταγωνίστρια εἶχεν ἀσθενήσῃ καὶ ἡ κυρία Ροστάν ἀνέλαβε νὰ ὑποδυθῇ αὐτὴ τὸ δύσκολον μέρος της. Καὶ ἐπέτυχε διότι πλὴν τῆς θεατρικῆς τέχνης, κατέχει καὶ ἰσχυρὰν μνήμην, ἐνθυμουμένη ἀπὸ στήθους πάντας ἀνεξαίρετως τοὺς στίχους τοῦ συζύγου της.

Τρεῖς ἡμέρας βραδύτερον ὁ ποιητὴς μετῃμμε-
σμένος εἰς αὐλικὸν τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ' εὐρίσκειτο με-
ταξὺ τῶν κομπάρσων ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ παρέστη
τοιουτοτρόπως μάρτυς τῶν ἐνθουσιωδῶν ἐνδείξεων τοῦ
κοινοῦ, αἵτινες τὸν κατέστησαν διάσημον εἰς τὸν κό-
σμον ὁλόκληρον ἐν διαστήματι εἰκοσι τεσσάρων ὥρων.

*

Ὁ Ροστάν ἔμαθε μερικὰ Ἑλληνικὰ ἀπὸ Ἑλληνα διδάσκαλον, ὅταν ἦτο νέος. Ὁ Ἑλλήν οὗτος ὠνομάζετο Δημήτριος Ζαχαρίας, ἀνὴρ βαθύνου. Ὁ πατὴρ τοῦ Ροστάν εἶχεν ἐμπιστευθῇ εἰς τὸν Ζαχαρίαν νὰ ἐπιτῇ τὸν υἱόν του, ἐκτοτε δὲ ὁ Ἑλλήν διδάσκαλος εἶχε προείπῃ ὅτι τὸ παιδί ἐκεῖνο θὰ ἐγίνετο μίαν ἡμέραν καλός. Ὅταν ἀργότερα ὁ Ροστάν ἐγράφε τὴν «Σαμαρεϊτίδα» ἔστειλε ἀποσπάσματα εἰς τὸν ἐν Σμύρῃ τότε διαμένοντα Ζαχαρίαν διὰ νὰ τὰ κρίνῃ. Ὁ Ζαχαρίας εἶχε παιδικὴν φωτογραφίαν τοῦ Ροστάν μὲ κοντὰ πανταλόνια, ὅπισθεν τῆς ὁποίας ἦσαν γεγραμμένα με Λατινικοὺς χαρακτῆρας:

Σεβαστέ μου διδάσκαλε. Εἰς σᾶς ὀφείλω τὴν γνώσιν
τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν γραμμάτων.

Ἐδμόνδος Ροστάν